

Jørgen M. Olsen heldur fram at greiða frá í Tíðindablaðinu Sosialinum

fleiri leypar, meðan tann stóra fjeran var. Men skjótt oljutangarnir komu har nærhendis, doyði öll öðun út.

Dálkingarvandin!

Eg vil ti heita á allar sjómenn kring landið um at vera sera varnar, tá skip og bátar taka olju, at eingin olja sleppur at renna á sjógvinn, ti oljan er ein hin skaðiliga dálking, sum finnst. Hon drepur bæði fugl, fisk, skeljadjór og alla gróði í sjónum. Tað er púra neyðugt og uppá hægstu tíð, at allir feroingar í felag fara at hernað móti dálkingarvandinum, sum so snikjandi er við at sláa fæturnar undan øllum vinnulivi. Tað er bert ein tíðsspurningur, til henda vandamikla dálking fer at gera um seg av álvara!

Öðan og tongulin

Tey ári ni eg sum ungur drongur skræddi öður úr torglunum, sigur Jørgen viðari, uppdagði eg, at hetta var sum at lúka urtagarð fyrri illgresi. Her stungu fleiri spurningar seg upp: tað visti seg at tonglarnir, sum vuku, har öður vóru, altíð vóru sera væl vaksni. Bæði langir og tjúkkir. Ein annar spurningur var.

Var tað öðuyngulin, sum festi seg, har tað vóru stórir tonglar, ella var tað tonglaspirin, sum setti seg á öðuskelina. Kanningarúrslitini sýntust at siga frá, at tað vóru teir smáu tonglaspirarnir, sum rófustu seg á öðuskeljarnar. Hvi rófustu tonglaspirarnir seg ikki heldur á fastan botn heldur enn á öðuskeljarnar?

Eg kom enn einaferð fram til tað, sum orðtakið sigur, at »hvor av øðrum livir má«. Tað visir seg, at tonglaspirarnir heldur seta seg á öðurnar, har tær eru, enn á fastan botn. Men hvussu vita

3. partur

Orð og myndir: Jan Müller

hesir smáu tonglaspirar, hvar tað er best liviligt! Ein tonglaspiri, sum setur seg fastan á eina öðuskel, hann fær føði frá skarninum undan öðuni. Men um somu tíð framleiðir tongulin súrevni, ilt, jot og ymisk saltir úr sjónum, og hesum fær öðan gagn av.

Men tongulin veksur skjótt av hesi góðu töðu frá öðuni, og endar tað við, at hann verður tann stórri. Hann fær nú greinarötur, sum leggja seg rundan um öðuna soleiðis, at hann kann halda seg fastan. Öðan hinvegin hevur fest seg í botnin við nøkrum træðrum, ið vit kalla öðuskegg. Tongulin heldur fram við at vaksa og sveigjarar í briminum.

Nu hann er vorðin stórur, fer tongulin at rilla, og tað ger, at öðan má festa seg enn meira fyrri ikki at verða rivin leys.

Tað endar ofta við, at tongulin fær so nógvur og langar greinarötur, at hann fevnir um alla öðuna, ið nú ikki kann lata seg upp. Ein slik öða doyir so liðandi í hungri. Tað eru serliga tær gomlu öðurnar, sum fáa henda bana, ti tær orka ikki at halda tonglinum. Slikir tonglar skuldu verðið lúkaðir burtur, aðrenn teir kvaldu öðuna, ti ofta fylgja fleiri smærri öður við móðuroðuni.

Jørgen visir í hesum viðfangi til eina greinaröð, hann einaferð hevði í blóðunum, sum hann nevndi »Tongul í brimi«, ti slikar öður enda sum tongul í brimi, og ti brúkti hann hesa yvirskriftina í greinunum um öðuna og tongulin.

Havsinis bøndur

Jørgen Olsen hevur av og á skrivað greinar í blóðum og tíðarritum um kanningar og uppdagjar sínar.

Ein av hesum greinum var »Havsinis bøndur«, sum stóð í Froskmannatíðindi nr. 1 juni 1973.

Jørgen sigur soleiðis frá: — Froskmannafelagið bað meg skriva eina grein, sum kundi eggja fleiri fólki um at gerast froskmenn. Hetta helt eg vera ein løgna uppgávu. Men eg hugsaði nógv um hetta og vildi ikki siga nei, og úrslitið var so »Havsinis bøndur«.

Vit vita, at froskmansins dreymur er at finna gullskip, men tað visti eg væl, at við okkara brimbarðu strendur er litil møguleiki at finna gullskip. Ti skrivaði eg hesa grein um, hvussu ein annar guldreymur kann gerast veruleiki her heima hjá okkum.

Vit endurprenta greinina:

»Mannagættin hevur nú á døgum lagt mánan undir fót. Eitt haldgott prógv fyrri, at alt leit seg gera nú í tíðini.

Og vit hava nú fingið vissu fyrri, at hetta er ein óhugnalig, still og livleys verð, har litil møguleiki er fyrri at seta bugv hjá menniskjum.

Vit, sum eru jørðbundin, latið okkum venda eygum okkara móti teim stóru veraldarhøvum, sum eru so stúgvandi full av møguleikum og lívi. Enn eru ikki rúmdarferðir hvøns mans ogn, og verður tað neyvan tað núlívandi áttarliðið, sum kemur at uppliva hetta.

Er rúmdin enn ikki okkara, so kann havið gerast hvøns mans ogn bert við at ognar sær ein froskmannabúna, hesin búni verður enn hildin at vera stuttaleikabúni — slíkt verður mest nýtt til fritíðarítriv og spæl.

Hetta er heilt skeiv uppfatan, ti tann dagur er ikki heilt langt burtur, tá ein froskmannabúni verður eins vanligur og onnur arbeidssklæði og fleiri ferðir nyttugari fyrri hann ella hana, ið ognar sær slíkan arbeidsbúna.

Fyrri hesi fólk stendur ein nýggj, ókend, vøkur og spennandi verð opin. Ikki ein livleys verð eins og mánin, men eitt satt ævintýrland so vakurt og iðandi fult at lívi.

Eg havi í morg á gjørt kanningar av havbotninum fram við landi á teimum dýpum, sum hóska væl fyrri froskmenn at ferðast í.

Eftir teimum kanningum, eg havi gjørt, haldi eg meg siggja, at tíðin er komin, at hugsast má um at víðka um arbeidssøki feroyinga.

Onkur vil siga, tá ið hann hevur lisið hesa grein, at hetta er tann ráma dreymasjón. Men so er ikki. Royndir minar prógva, at hetta kann gerast veruleiki um stutta tíð, bert hugur og ágrýtni er til tess.

Tá tað er prógv fyrri, at jarðbrúkslendi er útpint og ikki kann geva bøndrunum dagligt breið, so er tíðin komin til at hugsa um at víðka um virkisøki. Og hvat er tá meira nútíttligt enn at taka havbotnin til hjálpar, tá ið lendi á landjörðini gerst ov trongligt?

Havbotnurin

Havbotnin fram við Føroya strendur kunnu einans vit feroingar kanna okkum sum okkara virkisøki. Og tá tað nú er hetta okkari feroyingur tórvur eina mest, hvi so ikki gerast »Havsinis Bøndur« og heysta tað stóra ríkið, ið har er at finna og skapa arbeiði til allar hendur?

Meðan stórlondini eru um at kodna í egnum ruski, so bæði luft, vøtn og hev verða eitraði av hesum burturkasti, so alt liv við teirra strendur er um at doyggja, og tað, sum enn livur, er vandamikið at nýta til matna, so eru vit feroingar so væl fyrri, at vit leggja fjarskotnir mitt úti í stóra atlantshavinum, har okkara streymur, harði sjógvur og brimbarðu strendur enn eru at kalla reinar í samanbering við onnur lond.

Sum froskmenn kunnu vit heinta skeljaðiskin upp frá havbotninum. Eitt nú öðuna, sum er vælegnað til mannaføði. Her leggja ómetaliga stórir møguleikar, heldur Jørgen Olsen

Eiga vit ikki nógv gullskip liggandi á okkara leiðum, so eiga vit feroingar ómetaligt ríkið kring okkara strendur sum til dømis ymisk skeldyr, sum í heilt stórum nøgdum føðast og doyggja hvønn einasta dag uttan at nakar fær nyttu av teimum.

Til at heysta hetta ríkið kreist ikki stór figgjan, ti tað eru fleiri sløg av nyttugum, skeldýrum, sum liva og nærast á so grunnum vatni, at tað bert nýtist frosmannaúterð fyrri at teljast millum »Havsinis Bøndur« og vera við til at henta ómetaligar nøgdir av rævni við úr havsinis stóra urtagarði.

Tarin

I Japan er turrur hæggi-slokkur eins nógv nýttur til

matna sum turrur fiskur her hjá okkum. Tari av ymiskum sløgum verður heystaður í stórum nøgdum, og er hetta ein góður stuðul fyrri heimskenda japanska idnaðin.

Um øll tey ymisku sløgin av tara, sum vaksa her hjá okkum verða nægreinliga kannað, vildi tað óiva vist seg, at tað kring okkara strendur eins og í Japan, har tey ymisku tarasløgini verða heintað upp frá havbotninum av ungum japanskum gentum, sum í túsundatali eru við at heysta hetta virðismikla rævni, ið verður nýtt til framleiðslu av ymiskum heilvági, matverum og øðrum idnaðarverum.

Tað sigst, at tarin inniheldur ymisk sløg av gagnligum mineralum, ið gróðin á

landjörðini ikki hevur í sær. Kanningar á hesum øki eiga ti at verða gjørdar, ti tær kunnu koma at háva stóran tyðning fyrri tann komandi feroyska idnaðin. Ti alt rævni, ið grør her hjá okkum bæði á sjógv og landi, eigur fyrst at verða nýtt, aðrenn slíkt verður innflutt. Tað verður tó kortini nógv at innflyta.

I Kina eru sniglar hildnir fyrri krás at vera. Hvor veit, um ikki marknaður kundi veri útvegaður í onkrum av suðurlondum fyrri okkara reinu og frisku kúvingum, sum føðast og doyggja í túsundum av tonsum um árið við okkara strendur. Bert okkurt smávegis verður nýtt til agn.

Somuleiðis eru stórar nøgdir av öðum at finna inni á hverjum fjørði. Eisini hetta ríkið er føðist og doyrt í stórum nøgdum uttan at nakar fær gagn av hesum.

Umframt hetta hava vit hópin av kræklingi og krabba. Krabbin verður í mongum londum mettur eins góður og hummari at vera. Krabba hava vit í hópatali, bæði stórir og smærri. Eg havi sjálvur fingið krabbar í sildagørnum, sum vígaðu bæði eitt og tvey pund, og eru hesir krabbar so stórir, at teir eru 20–30 cm til longdar. At kræklingur kann dyrkast í Føroyum eins og í øðrum londum, vita vit.

Froskmenn

Tað fyrsta, sum gerast má, er at skaffa marknað fyrri hesum ríkið av skeljadjórum. Tá hetta er komið í rættlag, kemur annað stig. Tað er at gera froskmannavenjing til tvungna lærugreina í øllum feroyskum skólum har svimjihylar eru og sostatt møguleikar fyrri innandura venjing, so bæði gentur og dreingir í skulatilíni fáa holla útbúgving í nýtslu av froskmannauðgerð, so tey eru búgvini at taka upp arbeiði í havsinis urtagarði, tá skulatilíni er av, um tey skuldu havi hug til tess.

Fyrri fiskimannin vil tað altíð vera ein fyrimurur at duga at nýta froskmannauðgerð. Tá so feroingar eiga nógv mikið av væl skúlaðum froskmonnum, er bert tórvur á at byggja einar tveir ella tríggjar hyljar úti í sjónum. Á henda hátt nýtast ikki pumpur at íltmetta sjógvinn. Skeljadjór krevja íltmettaðan sjógv alla tíðina, um tey skulu haldast á lívi nakrar

Framhald á síðu 13

Halda vit ikki náttúruna reina — doyrr samfelagið!

Næsta leygardag kemur 4. og seinasti partur av samrøðuni við granskaran og náttúrufrøðingin, Jørgen M. Olsen í Vági. Tá tosar hann um öðuna, sum er ein tann størsti meinbogi fyrri gággu- og kræklingayngul, um dálkingarvandan, sum kann forkoma okkara samfelag og um størsta ynski hjá Jørgeni